

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Gescheiden mediawerelden, gepolariseerde interpretaties? Een kwalitatieve analyse van online nieuwsberichten en reactiesecties in Nederland, de VS en het VK

Hameleers, M.

DOI

[10.5117/MEM2020.1.004.INDE](https://doi.org/10.5117/MEM2020.1.004.INDE)

Publication date

2020

Document Version

Final published version

Published in

Mens en Maatschappij

License

CC BY-NC-ND

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Hameleers, M. (2020). Gescheiden mediawerelden, gepolariseerde interpretaties? Een kwalitatieve analyse van online nieuwsberichten en reactiesecties in Nederland, de VS en het VK. *Mens en Maatschappij*, 95(1), 61-65. <https://doi.org/10.5117/MEM2020.1.004.INDE>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Gescheiden mediawerelden, gepolariseerde interpretaties? Een kwalitatieve analyse van online nieuwsberichten en reactiesecties in Nederland, de VS en het VK

Michael Hamелеers

Oorspronkelijk artikel: Hamелеers, M. (2019). Partisan Media, Polarized Audiences? A Qualitative Analysis of Online Political News and Responses in the United States, U.K., and The Netherlands. *International Journal of Public Opinion Research*, 31(3), 485-505. <https://doi.org/10.1093/ijpor/edy022>

Introductie

Er wordt vaak gesteld dat het Amerikaanse medialandschap sterk gepolariseerd is: conservatieve media tonen een Republikeins wereldbeeld, terwijl de verslaggeving van liberale media de politieke voorkeuren van Democraten reflecteert. In het huidige digitale medialandschap lijkt polarisatie echter een globaal fenomeen te zijn, dat zich ook buiten het politieke domein en de mediaberichtgeving manifesteert. Zo worden kwesties als vaccinatie, immigratie en zelfs klimaatverandering in toenemende mate vanuit tegengestelde kampen geïnterpreteerd.

De toenemende polarisatie van tegengestelde wereldbeelden kan beschouwd worden in het licht van twee belangrijke ontwikkelingen: de technologische ontwikkeling van digitale media en de globale opkomst van populistisch gedachtegoed. Digitale media plaatsen mediagebruikers in echokamers: door het toenemende aanbod van (digitale) platforms moeten mediaconsumenten selectief zijn. Vaak resulteert dit in keuzes voor platforms en inhoud die bestaande gedachten versterken. Dit wordt ten dele versterkt door algoritmes: eerdere patronen van selectie hebben invloed op aangereikte media-inhoud. Tegenstrijdige informatie kan eenvoudig vermeden worden, bijvoorbeeld door enkel websites van gelijkgestemde media te volgen. Naast deze technologische ontwikkelingen biedt de huidige sociaal-politieke context een voedingsbodem voor toenemende polarisatie. De kerngedachte van het populisme dat de samenleving kan

worden opgedeeld in het ‘gewone volk’ enerzijds en de ‘onbetrouwbare politici’ anderzijds komt namelijk overeen met de manier waarop de samenleving en de media-werkelijkheid worden gezien: er bestaan twee realiteiten die lijnrecht tegenover elkaar staan.

Om deze ontwikkelingen beter te begrijpen, is een grootschalige kwalitatieve inhoudsanalyse gedaan naar online nieuws en reacties hierop in Nederland, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. Het centrale doel is om in kaart te brengen hoe verschillende media gescheiden wereldbeelden communiceren, en in welke mate de reacties van burgers overeenkomen met het dominante mediavertoog. Met andere woorden: in welke mate reflecteren de perspectieven of *frames* van de media en burgers daadwerkelijk gescheiden werelden? Bieden digitale en interactieve media-platforms inderdaad een context voor het construeren van een eenzijdig wereldbeeld, of is er interactie en discussie mogelijk tussen mensen met verschillende standpunten? De formele onderzoeksvraag die ten grondslag ligt aan deze studie luidt: In welke mate en aan de hand van welke frames construeren de media gepolariseerde wereldbeelden, en in welke mate komt de mediawerkelijkheid overeen met de interpretaties in online reactiesecties?

Method

Om deze vraag te kunnen beantwoorden, is een comparatieve kwalitatieve inhoudsanalyse naar online berichtgeving en reactiesecties uitgevoerd. De steekproef was doelgericht: in alle landen werden media meegenomen die tegengestelde ideologische perspectieven vertegenwoordigen. In de VS zijn media opgenomen die een liberale (*New York Times*), conservatieve (*Fox News*) en neutralere (*CNN News*) achterban vertegenwoordigen. In het VK werd doelgericht gezocht naar media die verschillende perspectieven ten opzichte van de Brexit vertegenwoordigden: het pro-Brexit tabloid *Sun* werd vergeleken met de anti-Brexit *Daily Mirror*. Als neutralere optie werd *The Guardian* meegenomen. In Nederland werd de online versie van de populaire krant *Telegraaf* vergeleken met zogenoemde kwaliteitskranten met verschillende ideologische achtergronden (*NRC Handelsblad* en de *Volkskrant*).

Alle artikelen en reacties, die aan de hand van uitgebreide zoektermen zijn geselecteerd, werden in drie opeenvolgende stappen geanalyseerd aan de hand van de ‘gefundeerde theoriebenadering’ die in 1967 door Glaser en Strauss werd geïntroduceerd. Concreet betekent dit dat alle teksten zin voor zin werden gelabeld in de eerste stap van de analyse en werden samengevoegd tot categorieën en thema’s in de tweede stap van datareductie.

Tot slot werden de verschillende thema's met elkaar vergeleken en werden er verbanden tussen de ontstane categorieën gelegd.

Bevindingen

Partijdige mediaberichtgeving. De resultaten tonen aan dat mediaberichtgeving in de VS het meest gepolariseerd is. De New York Times had in de verkiezingsperiode een overduidelijke Democratische agenda, terwijl Fox News de Republikeinse kandidaat Trump in een positief daglicht zette. Partijdige berichtgeving was niet alleen vijandig ten opzichte van de andere politieke partij, maar gaf vaak ook een negatief en stereotyperend beeld van kiezers die de andere partij steunden. Deze vijandigheid was het meest prominent voor Fox News. Hoewel CNN neutraler was, werd er impliciet meer steun voor de Democratische partij gecommuniceerd.

In het VK werden de gescheiden wereldbeelden vooral als een oppositie tussen winnaars en verliezers gezien. Waar de Sun voornamelijk op de soevereiniteit van het Britse volk ten opzichte van de ondemocratische en corrupte EU inzette, benadrukten *The Daily Mirror* en *The Guardian* voornamelijk de verliezen van het Britse volk, dat door de Brexit benadeeld zou worden. De toon van artikelen was het meest negatief en vijandig in de Sun: de EU en de nationale politieke elite werden gezien als falend, incompetent en zelfverrijkend. De toon van berichtgeving in de Sun kan in sommige gevallen als expliciet populistisch worden beschouwd. De partijdigheid van alle media was gericht op het versterken van scheidslijnen tussen twee kampen in de samenleving: *Remainers* en *Leavers* werden neergezet als intern homogene en onderling substantieel verschillende groepen in de samenleving. Het mediabeeld van partijdigheid gaat dus wederom verder dan het benadrukken van politieke tegenstellingen. De samenleving wordt neergezet als twee antagonistische kampen die een totaal andere realiteit weerspiegelen, en andere normen, waarden, en zelfs feiten als waarheid zien.

Het Nederlandse medialandschap was minder gepolariseerd. Echter, de Telegraaf schetst in veel gevallen een wereldbeeld waarin de gewone Nederlander wordt gezien als een 'goede' wij-groep, terwijl de elite als 'falende' zij-groep wordt neergezet. Deze constructies zijn in lijn met het kernidee van populisme dat een scheidlijn tussen het gewone 'goede' volk en de 'slechte' elite benadrukt. Door negatieve ontwikkelingen in de EU en het falende immigratiebeleid van de Nederlandse regering, wordt de welvaart van gewone Nederlandse burgers op de proef gesteld, aldus de Telegraaf. De andere Nederlandse kranten maken geen gebruik van populistische retoriek – ook al worden traditionele ideologische kleuren weerspiegeld in de

manier waarop het immigratiedebat wordt vormgegeven door de grootste Nederlandse kranten.

Gepolariseerde opinies in online reacties. In reacties op media-inhoud komt duidelijk naar voren dat er vooral in de VS en het VK geen ruimte is voor discussies en pluriformiteit. In andere woorden, de reacties op online berichtgeving reflecteren de partijdige standpunten van de media. Reacties op *Leave*-artikelen in de Sun versterken bijvoorbeeld standpunten om de EU te verlaten. De standpunten van de krant of andere burgers worden nauwelijks in twijfel getrokken in reacties. Hetzelfde patroon is van toepassing op online reacties in de VS. Wat opvalt in alle landen is dat de reacties van burgers veel vijandiger, ongenueanceerder en feitenvrijer zijn dan media-berichtgeving. Sterker nog, online reacties overschrijden vaak de normen van vrijheid van meningsuiting: haatpropaganda, racistische uitspraken en doodsbedreigingen aan het adres van politici en immigranten kwamen regelmatig voor in online reacties.

Reacties op nieuwsartikelen bevatten vaker een populistischer interpretatie dan de artikelen zelf. Veel reacties tonen een wereldbeeld waarin het gewone Amerikaanse, Britse of Nederlandse volk wordt ondermijnd door de corrupte elite, die immigranten en vluchtelingen onrechtmatig voortrekt. Ook al reflecteren reacties meestal de ideologische strekking van artikelen, de toon van reactiesecties is vaker in lijn met populistische retoriek: burgers zijn dus meer geneigd om zich te identificeren met een wij-groep van gewone burgers, die lijnrecht tegenover de elite staat.

In het Nederlandse online medialandschap is er iets meer ruimte voor meerstemmigheid en discussie. Waar de reacties in de VS en VK eenzijdig zijn, was er in Nederland meer ruimte voor debat en tegenstellingen. Radicaal-rechtse meningen werden bijvoorbeeld vaak bekritiseerd in andere reacties, en feitenvrije vertogen werden gecontrasteerd met tegengestelde argumenten. Echter, ook hier domineerden vijandigheid en haat: wanneer reacties rechts-radicaal gedachtegoed trachtten te nuanceren of verwerpen, werden zij aangevallen door een grotere groep extreemrechtse commentaren – onder andere met doodsbedreigingen en scheldwoorden. Meer dan in de VS en het VK zien we dat Nederlandse commentaarsecties van kwaliteitsmedia, de NRC en de Volkskrant, vaak worden bezocht door burgers die rechts-populistisch gedachtegoed verspreiden.

Conclusie

Dit onderzoek bevestigt dat online media met verschillende ideologische oriëntaties verschillende wereldbeelden presenteren. De Nederlandse en

Britse tabloidmedia dragen daarnaast ook in beperkte mate bij aan de verspreiding van populistische ideeën: de Brexit en het immigratiedebat worden vaak neergezet als een strijd tussen het gewone, hard werkende volk en de corrupte elite die haar eigen volk niet vertegenwoordigt. Dergelijke populistische interpretaties zijn *mainstream* in de reactiesecties van online nieuws. Lezers versterken dus niet alleen het ideologische referentiekader van de media waarop ze reageren, ze dragen ook effectief bij aan de verspreiding van populistisch wij-versus-zij retoriek. Een belangrijke implicatie voor de (deliberatieve) democratie is dat online reacties van burgers geen uitwisseling van tegengestelde argumenten en een veelzijdigheid van meningen representeren, maar in veel gevallen een radicaal-rechts discours van haat, eenzijdigheid en feitenvrije interpretaties voeden. We sluiten dus af met een pessimistische conclusie over de rol van online nieuwsmedia in de digitale democratie: de anonieme setting voedt de constructie van een negatief, vijandig en eenzijdig wereldbeeld, waarin burgers hun onvrede en collectieve haat ten opzichte van de elite en andere groepen in de samenleving botvieren.